

Õiguskantsler

Teie 09.03.2014 nr

Meie 11.04.2014 nr 6-1/140475/1401642

**Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta
Vangistusseaduse § 64 lõike 1 põhiseaduspärasus**

Härra []

Pöördusite õiguskantsleri poole avaldusega, milles palusite õiguskantsleril kontrollida vangistusseaduse § 64 lõike 1 vastavust Eesti Vabariigi põhiseaduse §-le 12 ja §-le 13, samuti Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklitele 13, 14 ja 17.

Tutvunud Teie avalduse, õiguskirjanduse ja kohtupraktikaga, nendin, et ei ole võimalik Teie toodud asjaoludel ja kaalutlustel tuvastada vangistusseaduse § 64 lõike 1 vastuolu Eesti Vabariigi põhiseaduse või Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga.

I Teie avaldus

1. Selgitate oma avalduses, et olukorras, kus kinni peetava isiku distsiplinaarmenetluse viib läbi ja karistuse määrab vanglateenistus, nagu seda sätestab vangistusseaduse (edaspidi ka VangS) § 64 lõige 1, ei ole Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi ka PS või põhiseadus) ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi ka EIÕK) eelnimetatud sätetes sisalduvad õigused kaitstud, kuna vanglateenistusel on lahendamatu huvide konflikt. Seda iseäranis just juhtudel, mil tõenditeks on vaid vanglateenistuse ametniku ja kinni peetava isiku erinevad ütlused.

2. Väidate, et sellisel juhul on tulemus ette ära otsustatud. Toote näiteid vanglateenistuse väidetavatest kehtiva õiguse eiramistest Teiega seotud distsiplinaarmenetluste puhul. Eeskätt on Teie sõnul eiratud haldusmenetluse seaduse (edaspidi ka HMS) §-s 6 sisalduvat uurimispõhimõtet, samuti ei arvesta vanglateenistus Teie hinnangul süütuse presumptsiooni ja kuritarvitab kaalutusõigust. Vanglateenistus valib Teie arvates erapoolikult tõendeid ja teatud tõendusteavet ei soostu koguma ega arvestama. Vangla loob endale jumaliku ülemvõimu ja võib välistada objektiivsed tõendid menetlusest. Vangla asub nn sõna-sõna-vastu olukorras alati positsioonile, et kinni peetav isik valetab. Selgitate, et valvurite vahel on solidaarsus, mis sunnib neid üksteise sõnu kinnitama.

3. Leiate, et omistades kinni peetavale isikule distsiplinaarmenetluses pahelisi motiive ja lugedes kinni peetavate isikute sõnu automaatselt vähemväärtuslikeks, rikub vanglateenistus PS

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

§ 12 ja § 13 ning eirab EIÕK artikleid 13, 14 ja 17. Arvate, et vanglateenistus seab ka takistusi, nõrgendamaks kinni peetava isiku kaitsepositsiooni ning nõuab seletuskirju ja vastuväiteid distsiplinaarmenetluse protokollile ebamõistlikult lühikese aja jooksul.

4. Nendite, et oletused, miks vanglateenistus nii käitub, on spekulatiivsed, ent Teie hinnangul on peamine põhjus huvide konflikt, kuna sisuliselt peab vangla mõistma kohut enda üle. Emotsionaalselt on raske kolleegi süüdi mõista.

5. Võimalust erapooliku distsiplinaarkaristuse vaidlustamiseks kohtusse pöörduda, ei pea Te tõhusaks, kuna enamik kinni peetavaid isikuid on Teie arvates väikese haridusega ja sissetulekuta. Pealegi pööratakse distsiplinaarkaristus täitmisele kohe.

6. Leiate et distsiplinaarasju peaks menetlema mitte vangla vaid sõltumatu organ.

II Vaidlustatud vangistuseseaduse säte

7. „§ 64. Distsiplinaarmenetlus

(1) Distsiplinaarmenetluse viib läbi ning distsipliinirikumise asjaolud selgitab välja vanglateenistus.“

III Õiguskantsleri seisukoht

8. Härra [], esmalt olen sunnitud tegema mõned selgitavad märkused. Olete soovinud, et analüüsiks VangS § 64 lõike 1 põhiseaduspärasust ja olete oma väiteid toetanud arvukate näidetega, olukordadest, mil vanglateenistus ei ole väidetavalt järginud menetlusreegleid. Nendin, et üldjuhul tuleb lahus hoida säte ja selle võimalik väär rakendamine või sätte rakendamisel õiguse üldpõhimõtete või õigusnormide väidetav eiramine. Ka täiesti põhiseaduspärasest sätet võib rakendaja valesti tõlgendada, samuti võib kuritarvitusi esineda menetluses, mida reguleerivate normide põhiseaduspärasuses ei ole alust kahelda. Võimalikud menetlusreeglite rikkumised võivad küll teatud määral näidata normi rakenduspraktika kaudu sellega seotud probleeme, ent ei põhista iseenesest kuigi asiselt väidet, et norm on põhiseadusega vastuolus. Teisisõnu – normi eiramine või väär rakendamine ei tähenda, et norm ei ole põhiseaduspärane. Tavapärast õnnestub normide ebaõige või kuritahtlik väärakendamine kõrvaldada vastavate korraliste menetluste (nt kohtumenetlus, vaidemenetlus) raames.

9. Rajate minu hinnangul oma avalduse olulises osas väitele, et vanglateenistus eirab süstemaatiliselt kehtiva õiguse nõudeid. Ennekõike distsiplinaarmenetluses keskse haldusmenetluse seaduse §-des 3, 4 ja 6 sätestatud. Nendin, et isegi, kui Teie väited ses osas vastavad tõele (mida ma normikontrolli menetluses ei pea võimalikuks detailselt hinnata), ei tähenda see automaatselt, et VangS § 64 lõige 1 ei ole kooskõlas põhiseadusega. Selliste võimalike rikkumiste puhul on asjakohaseks õiguskaitsevahendiks eeskätt mitte ühe või teise normi põhiseaduslikkuse küsimuse tõstatamine, vaid vastava haldusakti või toiminguga vaidlustamine seaduses sätestatud korras vaidemenetluses ja kohtus. Nagu nähtub Teie avaldusest ja kohtute infosüsteemi ametkondlikuks kasutamiseks määratud osas sisalduvatest andmetest, olete seda võimalust ka usinasti kasutanud (nt 21.01.2014 käskkirja nr 6-2/60 ja 08.01.2014 käskkirja nr 6-2/18 osas olete pöördunud kohtusse). Nendin, et mõlema viidatud käskkirja vaidlustamisel on kohus võtnud asja menetlusse.

10. Jättes kõrvale Teie väited menetlusnormide väidetavatest rikkumistest distsiplinaarmenetluses, jääb sisuliselt alles vaid argument, et vanglateenistus ei saaks läbi vaadata kinni peetavate isikute distsiplinaarasju, kuna on oht huvide konfliktiks (teatud juhul puutumus ka vanglateenistuse ametnike enda tegevuse hindamisega). Seega siis mitte niivõrd küsimus efektiivsest kaitsevahendist ja võrdsest kohtlemisest distsiplinaarmenetluses (PS § 12 ja § 13, EIÕK art 13, 14 ja 17) vaid pigem sellest, kas õigusliku konflikti seesugune lahendusvõimalus on kooskõlas põhiseaduse ja EIÕK nõuetega.

11. Tutvunud Teie avalduse, asjaomase kohtupraktika ja õiguskirjandusega, nendin, et minu hinnangul abstraktsel normi tasandil Teie viidatud vastuolu ma ei tuvastanud.

12. PS § 146 sätestab, et õigust mõistab ainult kohus. Õiguskirjanduses on seda sätet tõlgendatud ennekõike nii, et ehkki kohtul on küll õigusemõistmise monopol ja tegemist on olulise osisega võimude lahususe põhimõttest (PS § 4), siis funktsionaalsest küljest puhtalt seadusandlus-, haldus- ja kohtufunktsiooni täitvaid asutusi ning organeid siiski ei ole. Nii on täitevvõimu asutuse juhul õigus kohaldada ametnikule distsiplinaarkaristus. Maakohtutes asuvad registriosakonnad, mis täidavad haldusfunktsiooni. Funktsioonide segunemine eri võimuharudes ei kahjusta võimude lahususe ja tasakaalustatuse põhimõtet, kui see toimub põhiseaduse ja seadusega kujundatud raamides mõistlikus ulatuses. Lause „Õigust mõistab ainult kohus” tähendab seda, et lõppastmes otsustab vaidlusküsimuse kohus. Ka siis, kui õigusemõistmise funktsioon on antud mõnele isikule või organile, mis ei kuulu kohtusüsteemi, võib nende isikute või organite otsuseid vaidlustada kohtus.¹

13. Õiguskorras ette nähtud vaidemenetlus kujutab endast tihtipeale sisuliselt samuti olukorda, kus haldusorgan kontrollib oma tegevust (nt haldusmenetluse seaduse § 73 lõiked 2 ja 3). Riigikohus on nentunud, et kohustuslik kohtueelne vaidemenetlus ei riku kohtusse pöördumise garantiid, kui see menetlus ei kesta ülemäära kaua ning vaideotsuse vaidlustamine kohtus on tagatud.²

14. Samuti on olukord väärtemenetluses, kus esimese karistusotsuse langetab reeglina väärtegu menetlenud asutus ja mitte kohtuvõim. Õiguskirjanduses peetakse sellest karistuste määramise pädevuse andmist täitevvõimule lausa vältimatuks.³

15. Teisisõnu ei välista Eesti Vabariigi põhiseadus minu hinnangul, et kinni peetava isiku suhtes viib distsiplinaarmenetluse läbi subjekt, kelle sõltumatus ja erapooletus ei ole samal määral tagatud, nagu see on kohtuvõimu puhul. Tähtis on, et isik saaks oma vaidluse viia lõppastmes kohtu ette.

16. Märgin, et lahendus, mil distsiplinaarkaristuse kinni peetavale isikule määrab vanglateenistuse ametnik, ei ole sugugi erandlik – nt sätestab Saksa vangistusseadus (Strafvollzugsgesetz), et karistuse distsipliinirikumise eest määrab vangla juht.⁴

17. Vaagides Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi ka EIK) praktikat EIÕK rakendamisel, nendin, et ka EIK ei ole arvanud, et kinni peetava isiku distsiplinaarmenetluse läbiviimine

¹ U. Lõhmus. Kommentaarid §-le 146. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012, § 146 kumm 1-2 ja 4-5. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-13/>.

² RKPJKo 03.03.2004, nr 3-4-1-5-04, p 22.

³ R. Narits, I. Pilving. Kommentaarid §-le 1. Halduskohtumenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne. 2013, § 1 kumm 2.

⁴ Strafvollzugsgesetz, § 105 lg 1 „Disziplinarmaßnahmen ordnet der Anstaltsleiter an.“. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/stvollzg/_105.html

vanglateenistuse poolt võiks olla EIÕK mõttes iseenesest probleemne. EIK on küll mitut puhku hinnanud küsimust, et kas riigisiseses õiguses distsiplinaarsüüteona (ja vastavalt ka distsiplinaarkorras menetletavana) määratletud teoga seonduvalt esitatud süüdistus on oma olemuselt hoopis kriminaalsüüdistus EIÕK artikli 6 lõike 1 tähenduses.⁵ EIK on neis kohtuasjades rõhutanud, et sisult distsiplinaarsüüasjadena käsitletavate süüdistuste puhul EIK artikkel 6 lõike 1 ranged nõuded ei kohaldu (et asja arutataks õiglaselt ja avalikus kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus).

18. EIK praktikat hinnates võib pigem asuda seisukohale, et Eesti vangistuseseaduses sätestatud distsiplinaarsüüdistus kinni peetava isiku suhtes ei kujuta endast abstraktselt EIÕK artikkel 6 lõike 1 mõttes kriminaalsüüdistust. EIK ei ole praktikas pidanud teatava aja vältel vanglasisesse liikumis- ja suhtlemisvabaduse piiramist või üksikvangistust distsiplinaarkaristusena EIÕK § 6 lõike 1 mõttes kriminaalsüüdistuseks, kui vangi kinnipidamise aluseks on ikkagi nõ algne kohtuotsus, mille järgi isik karistust kannab, distsiplinaarkaristus ei pikenda tema karistusaega ning ei halvenda tõsiselt tema kinnipidamistingimusi.⁶

19. Rõhutan, et tegelikult on selline abstraktne normi tasandil menetluse vastavuse EIÕK artikkel 6 nõuetele hindamine keerukas, kuna palju sõltub konkreetse juhtumi asjaoludest (sh ka toime pandud teo raskusest). Siiski on ka õiguskirjanduses leitud, et Eesti Vabariigis rakendatav distsiplinaarmenetlus ei täida EIK praktikast tulenevaid EIÕK artikkel 6 kohaldamise kriteeriume, kuna distsiplinaarkaristus ei pikenda reaalselt isiku vangistust.⁷

20. EIK on ka osutanud, et vanglas distsipliini säilitamise keskmeks on vajadus määrata distsiplinaarkaristusi vanglarežiimi rikkumise eest. Kohus rõhutab efektiivse korra ja kontrollisüsteemi säilitamise olulisust vanglas.⁸ Toon EIK-i vastava praktika välja seetõttu, et hinnata, millisel põhjusel võib seadusandja olla sätestanud vanglateenistuse kinni peetavate isikute distsiplinaarasjade menetlejaks.

21. Riigikogus vangistuseseaduse menetlemist puudutavatest dokumentidest kahjuks ei ilmne, miks taoline lahendus valiti. Oletada võib, et põhjuseks on ennekõike menetlusökonoomia. Võib arvata, et kinni peetavate isikute distsiplinaarsüütegusid pannakse toime massiliselt. Seda väidet kinnitavad kasvõi Teie enda avaldusele lisatud dokumendid – olete pelgalt 2014. aasta esimese paari kuu jooksul sooritanud kolm distsiplinaarrikkumist. Vanglateenistusel on võimalik massiliselt esinevaid rikkumisi kiiresti ja suhteliselt tõhusalt menetleda. Kiire reageerimine distsipliinirikumisele suurendab kahtlemata järgneva karistuse tõhusust.

22. Loomulikult ei ole vanglateenistus kinni peetava isiku distsiplinaarsüüasja läbi vaadates kohtuga võrreldavalt sõltumatu ja erapooletu. Asjaolusid arvestades on oht erapoolikuseks kahtlemata olemas. Teisalt tasakaalustavad sellist ohtu olulisel määral siiski eelnimetatud haldusmenetluse seaduse sätted, mis kohustavad distsiplinaarmenetlust (seda nii kinni peetava isiku kui ka vanglateenistuse ametniku suhtes) teatud nõuetele vastavalt läbi viima ja nende korrektse täitmise korral peaksid üldjuhul Teie avalduses osutatud probleemid olema välditavad.

⁵ Vt nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 09.10.2003 otsus asjas nr 39665/98 ja 40086/98, Ezech ja Connors vs. Ühendkuningriik, p 82-130, samuti Euroopa Inimõiguste Kohtu 08.11.2007 otsus asjas nr 29660/03, Štitić vs. Horvaatia, p 47-63.

⁶ Vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 08.11.2007 otsus asjas nr 29660/03, Štitić vs. Horvaatia, p 56 ja 61.

⁷ M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Justiitsministeerium 2010, lk 163.

⁸ Euroopa Inimõiguste Kohtu 08.11.2007 otsus asjas nr 29660/03, Štitić vs. Horvaatia, p 61.

23. Oluliseks garantiiks on ka PS § 15 lõikes 1 sätestatud kohtusse pöördumise õiguse realiseerimise võimalus. Vanglateenistus peab distsiplinaarmenetluse läbiviimisel arvestama, et isik saab lõppastmes pöörduda sõltumatu ja erapooletu kohtu poole ning seetõttu ei ole võimalik süsteemselt ja pikaajaliselt distsiplinaarmenetlustes jätta täitmata haldusmenetluse seadusest tulenevaid nõudeid (uurimispõhimõtte järgimine, kohasus, vajalikkus ning proportsionaalsus seatud eesmärgi suhtes, kaalutusõiguse teostamine jms).

24. Ma ei jaga Teie arvamust sellest, et kinni peetaval isikul puuduvad õiguskaitsevõimalused ja kohtuse pöördumise õigus on näilik. Arvestades, kui suure osa kõigist haldusasjadest moodustavad kinni peetavate isikute kaebused⁹, ei saa kuigi tõsiselt rääkida menetluslikest takistustest. Halduskohtumenetluses rakendub tulenevalt halduskohtumenetluse seaduse (edaspidi ka HKMS) § 2 lõikest 4 uurimispõhimõtte, mis muudab menetluse isiku jaoks nt tsiviilkohtumenetlusest märksa lihtsamaks.

25. Tõepoolest – ka halduskohtusse pöördumisel on reeglina nõutav riigilõivu maksmine, samuti võib takistuseks saada juriidiliste teadmiste vähesus. Need probleemid on võimalik siiski vajadusel ületada. HKMS § 110 kohaselt võib taotleda ning saada menetlusabi riigilõivu tasumisel, menetlusdokumentide tõlkimisel ning ka õigusabiks. Et tegemist ei ole pelgalt illusoorse võimalusega, näitab mh see, et eelpool viidatud kahe distsiplinaarasja vaidlustamisel halduskohtus olete palunud enda vabastamist 15 euro suurusest riigilõivust ja seda ühel korral ka saanud.

26. Olete oma pöördumise olulises osas üles ehitanud väidetele, et distsiplinaarmenetlus ei taga võrdset kohtlemist ja kaitset riigivõimu omavoli eest. Nagu nägite, analüüsisin distsiplinaarkaristuse määramise problemaatikat ennekõike selles võtmes, kas menetleja, kes ei ole kohtuga samaväärselt sõltumatu ja erapooletu, võib üldse meie õiguskorra kohaselt sellist menetlust läbi viia. Nentisin, et lähenesin asjale nii seetõttu, et Teie argumendid lähtusid eeldusest, et vanglateenistus ei täida kehtivat õigust.

27. Lisan siiski alljärgnevalt ka mõned selgitavad märkused puutuvalt Teie argumentidesse. Esiteks viitan, et EIK on distsiplinaarmenetluse kontekstis analüüsinud ka EIÕK artikli 13 problemaatikat ja leidnud, et ka distsiplinaarmenetluses võib tõusetuda küsimus EIÕK artiklist 13, kui puudub tõhus õiguskaitsevahend määratud sanktsiooni osas. Kohus pidas probleemseks olukorda, kus distsiplinaarkaristust sai edasi kaevata vaid vanglateenistuse sees ning edasikaebamine ei peatanud meetme elluviimist.¹⁰

28. Olete oma avalduses viidanud, et ka Eestis on kinni peetava isiku distsiplinaarkaristus täitmisele pööratav kohe, mis muudab küsitavaks selle edasikaebamise. Ses osas on Riigikohus nentunud järgmist: „Kolleegium peab kohtupraktika kujundamise ja hilisemate vaidluste vältimise eesmärgil vajalikuks selgitada, et arvestades vangistuseseaduse § 65 lg-s 6 sätestatud karistuse täideviimise tähtaega (täitmine on võimalik maksimaalselt kaheksa kuu jooksul arvates distsiplinaarkaristuse määramisest), raskendaks automaatne haldusakti peatumine oluliselt vangla julgeoleku tagamist ja võimaldaks haldusakti adressaadil üksnes selle vaidlustamise kaudu teatud juhtudel saavutada haldusakti hilisema täideviimise võimatuse. Ka haldusmenetluse seadus ei näe automaatset haldusakti täitmise peatamist ette. Haldusakti adressaadile on tagatud

⁹ 2013. aastal esimesel poolaastal saabus halduskohtutesse 1567 haldusasja, millest 430 moodustasid justiitshalduse asjad. Justiitshalduse alla kuulub küll ka teisi teemasid, ent olulises osas on tegemist kinni peetavate isikute kaebustega. Vt I ja II astme kohtute statistilised menetlusandmed. 2013.a I poolaasta kokkuvõte. Tallinn 2013. Lk 23. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/kohtute_menetlusstatistika_2013_i_pa_1.pdf.

¹⁰ Euroopa Inimõiguste Kohtu 11.12.2003otsus nr 39084/97, asjas Yankov vs. Bulgaaria, p 149-158.

õigus taotleda nii vaide- kui halduskohtumenetluses (vt HMS § 81, HKMS v.r § 12¹ ja kehtiv HKMS § 249) enda õiguste kaitseks ja kahjulike tagajärgede vältimiseks esialgse õiguskaitse korras haldusakti täitmise peatamist. Nimetatud taotluse esitamisel saab vaideorgan või halduskohus hinnata konkreetsetele faktilistele asjaoludele tuginedes, kas esineb vajadus haldusakti täitmise peatamiseks või mitte, sh hinnata kahjulike tagajärgede saabumise tõenäosust ning arvestada haldusakti adressaadi olukorda, näiteks tema tervislikku seisundit. Kolleegiumi hinnangul ei tulene EIK praktikast üldist järeldust, et konventsiooni kohaselt peaks distsiplinaarkaristuse vaidlustamisel haldusakti täitmine automaatselt peatuma. Ka kaebaja viidatud kohtupraktika ei kinnita vastavasisulist järeldust. Nimetatud lahendis rõhutati asjaolu, et distsiplinaarkaristus pöörati täitmisele kohe ja adressaadil puudus täitmise peatamiseks reaalne õiguskaitsevahend. Eesti õigusaktid võimaldavad kinnipeetaval ka enne karistuse täitmisele pööramist taotleda vaidemenetluses haldusakti täitmise peatamist ning samas vaidlustada ka distsiplinaarkaristuse sisulist õiguspärasust.¹¹

29. Nendin veel, et õigusvaidluste lahendamisel (ja mitte ainult kinni peetavate isikute distsiplinaarmenetluses) on ajatu ja keskne praktiline probleem tõendamise, iseäranis nõ sõna-sõna-vastu olukordades. Ütluste usaldusvääruse hindamisel tasakaalu leidmine sellises situatsioonis võib olla keeruline nii vastavate normide loomisel kui ka praktikas menetluse läbiviimisel. Täiesti välistada ja eitada ei saa võimalust, et hoolsalt valitud ja koolitatud riigiametnik (vanglateenistuse ametnik) võib kõigest hoolimata teatud erandjuhul püüda kinni peetavat isikut süüdi lavastada, samuti ei saa kindlasti arvata, et kinni peetaval isikul ei oleks tungivat huvi distsiplinaarkaristust mitte saada (sellest võib sõltuda nt tingimisi enne tähtaega vangistusest vabanemine) ja selleks vajadusel menetlust omatahtsi ja õigusvastaselt suunata (nt leppides kaaskinnipeetavatega kokku valeütluste andmises vms). Kindlasti ei saa ma nõustuda väitega, et riigiametniku sõna peaks alati olema vähem kaalukas kui süüdimõistetud kurjategija oma.

30. Kõige eelneva kokkuvõttes leian, et minu hinnangul ei ole võimalik Teie toodud asjaoludel ja kaalutlustel tuvastada vangistusseaduse § 64 lõike 1 vastuolu Eesti Vabariigi põhiseaduse või Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga.

31. Loodan et toodud selgitused on abiks. Tagastan vastavalt Teie soovile ka Teie avaldusele lisatud dokumendid.

Lugupidamisega

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Lisa: 53 lehel 1 eks

Indrek-Ivar Määrits 693 8406
indrek-ivar.maarits@oiguskantsler.ee

¹¹ RKHKo 14.11.2012 nr 3-3-1-44-12, p 25.